

шема

ПРЕТСТАВА ЗА СЕБЕ КАКО ГРАЃАНИН

Целта
на оваа
шема

е да се разбере
поимот идентитет,
да се вреднуваат
сопствените
карактеристики
и да се поврзат
сопствените
особини со
однесувањето
во различен
граѓански контекст.

Што е идентитетот и КАКО СЕ ГРАДИ ИДЕНТИТЕТОТ?

Градењето на идентитетот на личноста започнува од моментот на раѓање и се одвива во текот на целиот живот. Свеста за себе, за тоа дека сме посебни и различни, но истовремено и слични по многу работи со другите луѓе, се развива од најрана возраст. Тоа е почеток на процесот на градење на **личниот** и на **групниот идентитет**, на кој му следат периоди во кои разновидни интереси, желби и потреби имаат различна важност за личноста, а со тоа и различно влијание врз развојот на нејзиниот идентитет.

На пример:

Кога Сара беше петто одделение ѝ беше многу важно да биде одлична ученичка и многу време поминуваше во учење. Во осмо одделение, важно ѝ е исто така да биде прифатена во друштвото, и затоа дел од времето го поминува во комуникација и дружење. Сара сака да биде успешна ученичка, но истовремено интересна во друштвото, што е многу важен дел од нејзиниот идентитет.

Некои од **факторите** што влијаат врз формирање на идентитетот се однапред одредени, како на пример: пол, физички особини, место на раѓање. Други фактори се подинамични и самата личност и околината може да влијаат врз нив, како на пример: местото на живеење, културата, образованието, професијата, партнерските и пријателските врски, припадноста на социјални групи, вредностите, интересите и сл. Колку и како тие ќе влијаат врз формирање на идентитетот зависи од тоа како нив ги доживува самата личност и колкава важност им придава во дадени ситуации.

Во развојниот период младите се во интензивна потрага по сопствениот начин на изразување и клучното прашање на кое бараат одговор е: **КОЈ СУМ ЈАС?** Одговорот на ова прашање зависи од опкружувањето и улогите што младите ги имаат во различните социјални групи – семејството, училиштето, врсниците и во пошироката заедница.

ЛИЧНИОТ ИДЕНТИТЕТ се темели на идејата дека секој поединец е единствен и различен, односно специфичен во однос на другите луѓе. Идентитетот произлегува од особините на личноста, како и од односите со другите луѓе. Поконкретно, личниот идентитет се темели на вредностите, идеите, емоциите, целите на поединецот, но и на споредбата со другите. Тој дава чувство дека јас сум некој кој е посебен и различен од другите, и дека и покрај промените во текот на животот се доживувам дека сум истиот.

Идентитетот, исто така, се определува и преку потребата да се припаѓа или да се биде заштитен како припадник на одредена група. Младите за да се разберат подобро себеси ги истражуваат сопствените чувства и потреби и ги споредуваат со оние на другите. Така согледуваат каде и на каков начин припаѓаат, како се разликуваат и како се поврзуваат со другите.

Со цел да ја најдат сопствената позиција во различните улоги што ги имаат (тие се деца, ученици, соседи, другари, членови на спортски клуб и сл.), важно е да развијат вештини што ќе им помогнат да ги направат вистинските избори во однос на прашањата како што се: Што сакам за себе? Како можам да го постигнам тоа што го сакам? Каков/каква сакам да бидам?

Сите ние припаѓаме на одредени групи. Некои од нив имаат одредена структура и се организирани со посебни задачи на членовите. Тоа се формални групи, како на пример спортски клуб, училишна секција по одреден предмет, извиднички одред, невладина организација, училишна заедница, младински клуб и сл. Исто така, постојат и неформални групи. На дел од нив припаѓаме со своето раѓање или со сличноста на интересите што ги имаме со другите. На пример, група врсници, група љубители на природата, или на одреден вид музика и сл.

Кога сме дел од група навивачи на спортски тим и тимот ќе изгуби натпревар, ние сме тажни; а кога ќе победи – горди и среќни.

Чувството на посебност на членовите што ѝ припаѓаат на одредена социјална група и прифаќање на она што неа ја издвојува од другите го означува **групниот идентитет**. Припадноста кон одредена група е поврзана со личната сигурност како едно од најважните чувства што нè мотивираат да дејствуваме. Освен тоа, припадноста е поврзана со други многу значајни емоции – гордост, срам, задоволство, страв, среќа, тага, љубов итн.

Емоционалниот аспект на нашиот групен идентитет е важен затоа што претставува основа за нашето однесување и севкупната добросостојба.

Важноста што ја припишуваме на одреден групен идентитет зависи од ситуацијата во која се наоѓаме. И тоа може да се објасни на следниот начин:

На пример:

Арт е машко, ученик, има 14 години, постар брат е, од Македонија е. Колку некој од овие идентитети ќе му биде важен зависи од конкретната ситуација во којашто се наоѓа. Во ситуација кога е член на спортска државна репрезентација на меѓународен натпревар, тој се претставува дека е од Република Македонија. Ако е во ново друштво во кое се разговара за музика, тој споделува дека сака рап. Кога е дома, како постар брат ѝ помага на својата помала сестра околу домашните задачи и подготвува добри пици. Значи, кој од неговите групни идентитети ќе му биде важен во определена ситуација и ќе го истакне, се менува во зависност од ситуацијата.

Кога се во прашање групните идентитети, актуелни се дискусиите во врска со родовите улоги и формирањето на родовиот идентитет. За да го разбереме овој поим, треба најпрво да ја разбереме разликата помеѓу половите и родовите карактеристики. Половите карактеристики се однесуваат на биолошките разлики помеѓу жените и мажите, додека родовите карактеристики се формираат во текот на растењето и созревањето. Во секојдневниот живот, најчесто од момчињата и од девојчињата се очекува да се однесуваат на различен начин под влијание на средината и очекувањата на другите.

Општеството одредува различни улоги на мажите и жените врз основа на нивниот пол, иако најголем дел од работите кои тие ги извршуваат не зависат од полот. На пример, во најголем дел од рекламите за средства за чистење, жените се прикажани како оние што се грижат за домот, иако домашните обврски треба да бидат заедничка грижа на сите членови во семејството, без разлика на полот. Па така, мажите и жените можат еднакво добро да го чистат домот и еднакво добро да сменат гума на автомобил.

Родовите улоги се однесуваат на тоа како општеството гледа на улогата на девојчињата и момчињата, жените и мажите, додека **родовиот идентитет** се однесува на личното доживување за сопствениот род. Родовите улоги не треба да нè ограничуваат да ги правиме работите што ги сакаме.

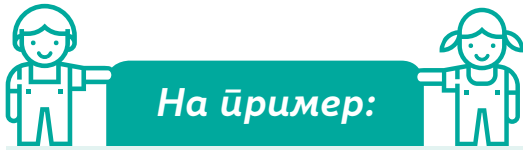

На пример:

Најуспешниот лизгач на мраз Евгениј Плушенко не би бил толку успешен доколку бил ограничен од средината да се занимава со уметничко лизгање, кое во минатото се сметало за типично женска активност. Познатата научничка Марија Кири Скловска не би добила Нобелова награда за физика и хемија доколку не била упорна и посветена на науката, иако времето во кое живеела наметнувало ограничувања за професиите со кои може да се занимаваат жените.

Затоа, многу е важно секој да прави избор врз основа на сопствените желби, интереси и потреби, што во современото општество гради родова еднаквост како значајна граѓанска вредност.

Припадноста на определена етничка група, прифаќањето на карактеристиките на таа група и чувството на поврзаност со неа го означуваат **етничкиот идентитет**. Етничкиот идентитет се поврзува со припадноста кон одредена етничка група, додека националниот идентитет со постоење на држава и припадност кон неа.

На пример:

Во светот постојат над 5000 етнички идентитети (на пр. Италијанци, Македонци, Албанци, Турци, Финци, Роми, Пунџаби, Зулу, Тутси, Курди итн.), но нема толку национални идентитети, бидејќи има само околу 200 држави.

Припадниците на одредена етничка група ги поврзува заедничка историја, потекло, традиција, што ги прави да бидат цврсто поврзани помеѓу себе. Сличен на етничкиот е **националниот идентитет**. Националниот идентитет е важен дел од групниот идентитет којшто произлегува од чувството на припадност на одредена држава, во која е можно да живеат повеќе етнички групи.

Граѓанинот развива чувство на припадност кон сопствената држава, кон вредностите што таа ги промовира и кон други индивидуи што живеат во неа и ги споделуваат тие вредности. Уредувањето на државата и функционирањето на институциите влијае

врз чувството на припадност кон државата. Република Македонија е држава што им припаѓа на сите што живеат во неа и Уставот им ја гарантира заштитата на етничкиот, културниот, јазичниот и верскиот идентитет.

Знаевте ли дека...

1

Психологот Ерик Ериксон го смислил терминот „криза на идентитет“. Младите, но и возрасните можат да минат низ периоди во кои личноста доживува збунетост или несигурност. На пример, младите се соочуваат со промени во изгледот, започнуваат повеќе да размислуваат за тоа кои се тие всушност, им станува многу важно што мислат другите за нив и сл. Сите овие работи влијаат врз личноста и нејзиниот личен идентитет. Некои од промените се минливи, а некои може да бидат трајни.

2

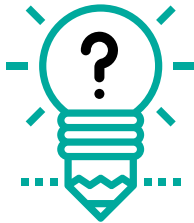
Вообичаено продавниците за играчки имаат рафтови со „машки“ и „женски“ играчки и на тој начин го поддржуваат мислењето дека момчињата и девојчињата имаат различни интереси и треба да се подготвуваат за различни улоги кога ќе станат возрасни. Но, во 2012 година една продавница за играчки во Шведска одлучува да започне со комбинирање на различни видови играчки за да може секое дете да го избере она со што сака да си игра, а не она што средината го наметнува како соодветно за неговиот/нејзиниот пол. Оттогаш и други продавници започнуваат да го следат овој пример.

Активност на час

Најпрво размисли за прашањето: **Кој сум јас?**, а потоа дополни ги речениците:

- ▶ Мои главни интереси се
- ▶ Мои главни вредности се
- ▶ Мои главни потреби се
- ▶ Најзначајни настани во мојот живот се
- ▶ Најважни особини што сум ги стекнал од најблиските се
- ▶ Најзначајно искуство од училиштето за мене е
- ▶ Моите најдобри другари се
- ▶ Мое омилено хоби е
- ▶ Моја омилена песна е

Потоа размисли и одговори на следните прашања:

- ➔ Дали ти беше тешко да ги довршиш тврдењата? Зошто?
- ➔ Што мислиш, што може да помогне за да се осознаеме себеси и колку време е потребно?
- ➔ Дали некоја изјава од горенаведените мислиш дека може да се промени за 5 години од сега? Објасни.

Што влијае врз мојој идентитет?

- ➔ Размисли за тоа кои се петте клучни фактори што влијаат врз градењето на твојот идентитет? Некои од факторите што влијаат на овој процес се: полот, возраста, изгледот, потеклото, семејството, здравјето, особините на личноста, искуството, вредностите, целите, одлуките, интересите, животниот стил, односот на другите кон тебе (родители/старатели, другари, наставници, тренери...), разни социјални групи итн.

ЛИЧНИ И ГРУПНИ карактерисистики

Луѓето меѓу себе се разликуваат во однесувањето, интересите, вкусовите, навиките, обичаите и друго). Нема двајца целосно исти луѓе, ниту пак двајца целосно различни. Разликите меѓу луѓето го прават светот побогат, интересен и нудат можност за учење, меѓусебно дополнување и развој. Сите луѓе со својата комбинација на карактеристики, што се однесуваат на изгледот, способностите, мислењето, уверувањата, потребите, интересите, придонесуваат кон збогатување на заедницата.

Секако дека луѓето имаат и голем број сличности. Некои луѓе иако живеат во различни услови и средини може да имаат исти интереси или хобија. Најважно нешто по коешто луѓето се слични се нивните потреби за безбедност, почитување, пријателство, љубов, игра, забава, самоостварување и други.

Секој од нас има особини, постапки и однесувања што ни се допаѓаат и што не ни се допаѓаат. Понекогаш е тешко да се истакне и да се зборува за она што ни се допаѓа кај себе и она на што сме горди поради стравот да не изгледаме како фалбации, а и поради тоа што сме несигурни дали и како тоа ќе биде прифатено од средината. Во процесот на растење учиме како да го покажеме тоа што го цениме кај себе без страв и несигурност.

Различни луѓе може различно да ги вреднуваат нашите особини и тоа е нормално. Понекогаш е важно да знаеме како нè вреднуваат другите и да се обидеме да погледнеме и низ нивните „очила“ за да го разбереме подобро сопственото однесување и последиците што тоа ги остава врз другите.

Обично избираме да го претставиме мислењето што за нас го дава група која најмногу ни значи, односно најдобро нè познава. Немаат сите од околината исто мислење за нас, бидејќи со различни луѓе споделуваме различни свои аспекти од живеењето и личноста. Не мора секогаш мислењето на другите да се совпадне со она што ние самите го имаме за себе, бидејќи некои аспекти од нашата личност не им се познати на повеќето луѓе, а некои им се познати само на блиски луѓе или само нам.

Знаев̄џе ли дека...

1

Самоекспресија е наоѓање начин да се изразиме себеси, нашата личност, чувства, мислења, преку зборови, музика, уметност, или која било друга активност преку која ќе го искажеме она што е автентично и оригинално за нас.

2

Во 1995 година Советот на Европа започна со кампања чие мото е изреката „**Сите различни – сите еднакви**“. Целта на оваа кампања беше да обележи 50 години од завршетокот на Втора светска војна и да ја истакне борбата против сите форми на дискриминација.

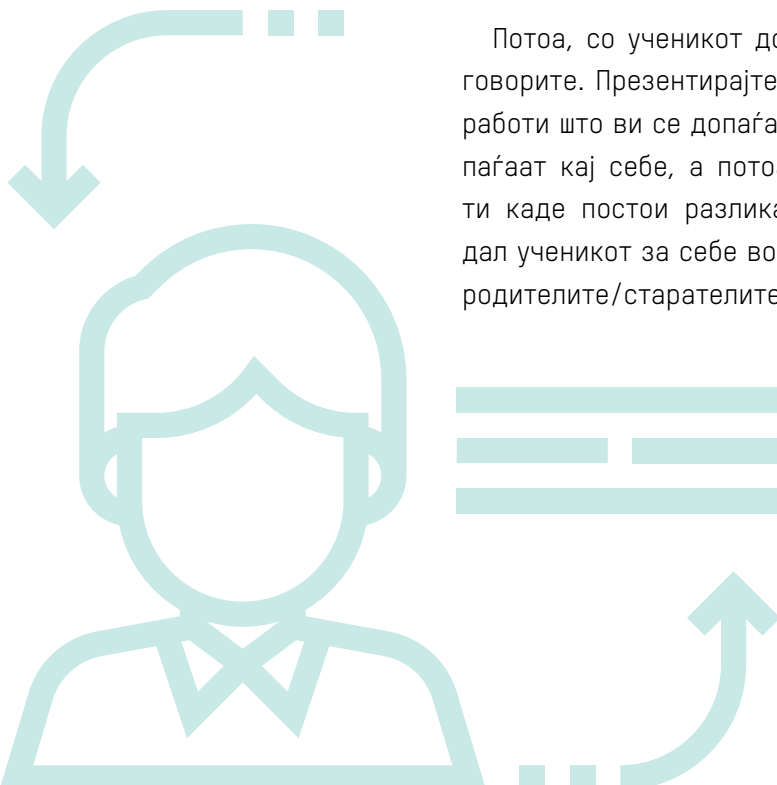
Активностѝ на час

Активностѝ 1: Што ми се допаѓа, а што не ми се допаѓа кај мене?

Размисли за тоа кои твои особини, интереси, навики, вредности, релации со луѓе, постигнувања ти се допаѓаат, а кои не ти се допаѓаат. Потоа пополни ја табелата на другата страна. За секоја наведена работа во секој ред посебно процени најпрво дали тебе ти се допаѓа или не, а потоа процени како тоа го доживуваат твоите родители/старатели и другари.

На пример, ако напишеш дека ти се допаѓа тоа што секогаш имаш напишано домашна задача, тогаш во колоната „Јас“ означуваш со X дека ти се допаѓа; кај родителите/старателите доколку сметаш дека тоа им се допаѓа, означуваш со X во соодветната колона; кај другарите доколку сметаш дека тоа не им се допаѓа, означуваш со X во соодветната колона (види пример во табелата).

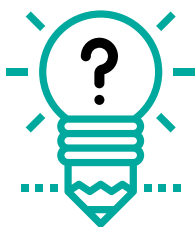
Потоа, со ученикот до тебе споделете ги одговорите. Презентирајте си еден на друг по две работи што ви се допаѓаат, односно не ви се допаѓаат кај себе, а потоа и една или две работи каде постои разлика во одговорите што ги дал ученикот за себе во однос на проценката од родителите/старателите и другарите.

Табела бр.1.

Што ми се допаѓа, а што не ми се допаѓа кај мене

ОСОБИНИ, ИНТЕРЕСИ, НАВИКИ, ВРЕДНОСТИ, РЕЛАЦИИ СО ЛУЃЕ, ПОСТИГНУВАЊА...	ЈАС		РОДИТЕЛИ/ СТАРАТЕЛИ		ДРУГАРИ	
	Ми се допаѓа	Не ми се допаѓа	Им се допаѓа	Не им се допаѓа	Им се допаѓа	Не им се допаѓа
Секогаш ја пишувам домашната задача	×		×			×
Кога ќе се договориме со другарите, обично јас прв пристигнувам на договореното место и потоа ги чекам другите		×	×		×	

Потоа одговори на следните прашања:

- ➔ Што ти беше потешко да напишеш – работи што ти се допаѓаат кај себе или што не ти се допаѓаат? Зошто?
- ➔ Колку често ги покажуваш работите што ти се допаѓаат кај себеси?
- ➔ Како се справуваш со работите што не ти се допаѓаат кај себеси? Колку ги покажуваш? Се обидуваш ли да ги поправиш?
- ➔ Дали секогаш она што нам ни се допаѓа истовремено е и позитивно вреднувано и од другите? Кои се причините за разликите во вреднувањето?

Активност 2: Истражувачка активност: Групни идентитети

Внимателно разгледај ја табелата бр. 2 – Групни идентитети. Потоа, замисли си дека треба некому да му кажеш кој си употребувајќи само три од понудените категории на идентитет што најдобро те опишуваат.

По изборот на трите категории, рангирај ги според важноста, така што со 1 ја означуваш категоријата што ја сметаш за најважна кога треба да се опишеш себеси, со 2 помалку важна и со 3 најмалку важна.

Табела бр. 2. Групни идентитети

КАТЕГОРИИ НА ИДЕНТИТЕТ	Јас сум...	Рангирај од 1 до 3 според важност
спортист/ка		
волонтер/ка		
извидник/чка		
машко/женско		
ученик/чка		
уметник/чка		
гејмер/ка		
син/ќерка/брат/сестра/единец		
Македонец/ка	Албанец/ка	
Турчин/ка	Влав/Влаинка	
Србин/ка	Ром/ка	
Бошњак/Бошњачка	друго (дополни).....	
од Македонија		
од	(напиши ја државата)	
од	(напиши го местото, село/град)	
човек		

Следно, спореди ги твоите одговори со другите ученици во паралелката и одговори на следните прашања:

- ➔ Дали ти беше тешко да издвоиш три категории? Како се определи за нив? Зошто баш тие ти беа најважни?
- ➔ Дали мислиш дека ова рангирање може да се промени во иднина?
- ➔ Дали твоето рангирање се разликува во однос на другите ученици во паралелката? Објасни.

Активност во училиште

Организирајте се во група и со поддршка на наставникот спроведете активност во училиштето во однапред договорен простор и време. Треба да поставите три хамери и три фломастери на определено место во училиштето. Поканете ги другите ученици и наставници да напишат како се чувствуваат во однос на:

- ➔ моментално расположение (на пример: се чувствувам енергичен, изморен, оптимистички, среќен, несигурен, исплашен, итн.);
- ➔ омилена музика;
- ➔ омилен десерт;
- ➔ омилена активност во училиште;
- ➔ што прво ми доаѓа на памет, кога помислувам на моето училиште?

Целта на оваа активност е да се научи дека врз градењето на идентитетот влијаат заемно поврзани фактори од секојдневниот живот па според тоа ќе имате можност критички да анализирате различни влијанија врз формирањето на нечи мислење и однесување.

